

Täysistunto

Perjantai 10.2.2023 klo 13.00—13.30

8. Hallituksen esitys eduskunnalle kaivosmineraaliveroa koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 281/2022 vp
Toimenpidealoite TPA 24/2019 vp, 133/2020 vp
Valiokunnan mietintö VaVM 39/2022 vp

Toinen käsittely, ainoa käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Toiseen käsittelyyn ja ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Nyt voidaan toisessa käsittelyssä hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toimenpidealoitteista. — Keskustelu, edustaja Essayah.

Keskustelu

13.06 **Sari Essayah kd:** Kiitoksia, arvoisa puhemies! Tämä kaivosmineraalivero on erittäin tarpeellinen tässä muodossa, että meillä pystytään varmistamaan, että näitten kaivosten sijaintikunnat tulevat myöskin sitten saamaan oikeudenmukaisen korvauksen. Tietysti asiantuntijakuulemisissa valiokunnassa keskusteltiin paljon siitä, mikä tuon tason tulisi olla ja onko tämä rojaltimäärittely se paras mahdollinen meidän kaivosten rakenteen kannalta, mutta katson, että on äärimmäisen tärkeää, että me pääsimme tässä kuitenkin nyt aloittamaan tällä oikeudenmukaisuutta lisäävällä verolla. Uskon, että tämä kuitenkin määrältään on sentyyppinen, että se ei sinällensä tule vaikuttamaan sitten tähän varsinaiseen toimintaan.

Tässä kaikessahan on kuitenkin tärkeätä se, että ne toimijat, jotka toimivat kaivosalalla, toimivat vastuullisesti, huolehtivat myöskin siitä, että tulevat varmasti huolehtineeksi esimerkiksi kaivosten lopettamisen yhteydessä erilaisista jätteistä ja muusta vastaavasta ja alueen entisöinnistä. Tietenkin tämä, että kaivostoiminnan aikana kerrytetään näille paikallisille toimijoille tätä veroa, varmasti myös omalta osaltaan näitten kaivosten sosiaalista hyväksyttävyyttä kyseisillä paikkakunnilla tulee lisäämään.

Keskustelussa valiokunnassa oli myöskin se, pitäisikö tätä veroa sitten jakaa laajemmalle alueelle, koska monesti kuitenkin sen kaivoksen yhteydessä vaikutukset ulottuvat sitä yhtä kuntaa laajempaan alueeseen, mutta kuitenkin tuossa päädyimme sitten siihen, että tällä lähdemme liikkeelle ja tämä on hyvä tapa huomioida ne haitat, jotka kuitenkin väistämättä myöskin kaivosteollisuudesta tuolle alueelle tulevat. Siinä mielessä tämä hallituksen esitys on hyvä ja järkevä, ja tätä on syytä viedä eteenpäin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Multala.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 166/2022 vp

13.08 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Tuossa edellä edustaja Essayah jo kertoikin oikeastaan kaikki ne näkökohdat, joita tuolla valtiovarainvaliokunnan verojaostossa esillä oli. Erityisesti keskustelutti laajempi verotuoton jakautuminen alueellisesti, kun monesti on toki niin, että kun kaivos jollakin paikkakunnalla on, niin sitten siitä tulee ja jakautuu laajemmin alueelle esimerkiksi investointeja tiestöön ja niin edelleen. Toki siitä kaivoksesta myös ehkä aiheutuu työllisyysvaikutusta, joka on tietenkin aina positiivinen, kaikkiin niihin alueen kuntiin.

Yhtenä perusteena tälle verolle on pidetty alueellista hyväksyttävyyttä. Niissä keskusteluissa todella oli tämä alueellisesti laajempi jakautuminen. Ehkä osittain aikataulun mutta myös totta kai yksinkertaisuuden vuoksi tässä yhteydessä, kun kyseessä on uusi vero, oli selkeämpää ja yksinkertaisempaa säätää tämä näin, että se tulee nimenomaan sille kunnalle, jossa tämä kaivos sijaitsee. Jatkossa sitten keskusteltavaksi varmasti jää se, kun nähdään, minkälaisia vaikutuksia tällä uudella verolla on, tarvitseeko sitä jollain tavalla muuttaa tai muokata.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Heinonen.

13.09 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Edellä edustajat Essayah ja Multala pitivät hyvät puheenvuorot tästä itse lainsäädännöstä, kaivosmineraaliverosta. Se on tervetullut uudistus, ja on hyvä, että se kohdentuu nyt sinne, missä näitä kaivoksia on.

Kun edellisellä kaudella sain itse vetää asunto- ja ympäristöjaostoa, joka näitä kysymyksiä joutui käsittelemään ja joutui itse asiassa ohjaamaan aika merkittäviä rahoja näiden konkurssiin ajautuneiden kaivosten ympäristöhaittojen korjaamiseen ja ympäristön siivoamiseen, niin silloin nostimme esille keskustelua siitä, ovatko meidän tietynlaiset vakuusmaksut riittävällä tasolla. Ne eivät sitä tällä hetkellä ole. Ne maksut, mitä kaivokset laittavat niin sanotusti odottamaan sitä hetkeä, että tehdään tämä loppuunsaattaminen tai maise-mointi — mistä sitten ikinä halutaankin puhua — eivät ole sillä tasolla, että jos konkurssi tulee, niillä voitaisiin näitä tehdä. Valtio on laittanut miljoonia toistensa perään näiden konkurssiin ajautuneiden kaivosten ympäristöhaittojen korjaamiseen. Tässä on käynyt niin, että voitot ovat menneet maailmalle ja ongelmat ovat jääneet suomalaisille veronmaksajille.

Olen itse pitänyt esillä ajatusta siitä, voisiko meillä olla tässä kaivospuolella vähän tällainen samanlainen kuin on öljynsuojelurahasto, missä kerättäisiin tietyllä logiikalla, esimerkiksi tonneittain, jonkinlaista siivua siitä, mitä sieltä maasta otetaan, tällaiseen yhteiseen suojarahastoon, josta sitten voitaisiin näitä sotkuja siivota siinä vaiheessa, kun yhtiö ei niitä syystä tai toisesta pysty maaliin viemään. Täällä on hetken kuluttua puheenvuoro myös talousvaliokunnan puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasosella, ja voisin häneltä kysyä, nousiko teillä käsittelyn yhteydessä esille tämä kysymys, millä tavalla voisimme vastuullisemmin vastuuttaa myös kaivosyhtiöitä näistä jälkihoidoista.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Niemi.

13.12 Veijo Niemi ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Kyseessä on todellakin hyvä uudistus siinä mielessä, että nyt vihdoin ja viimein niille paikkakunnille, missä tätä kaivostointia on, tulee myöskin se hyöty.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 166/2022 vp

Tällä hetkellä sanoisin hyvin ikävänä tosiasiana sen, että esimerkiksi meillä Pirkanmaalla on ollut sellaista kaivostoimintaa, mikä on loppunut, lopetettu — kaivosfirma on häipynyt, niihin kaikkiin syvimpiin kuiluihin on haudattu kaikki mahdolliset ongelmajätteet ja niitä mahdollisesti ei pystytä edes isoillakaan kustannuksilla poistamaan sieltä. Elikkä on hyvin tärkeä asia tulevaisuudessa, että myös valvotaan, että ei tehdä tällaista ympäristökosta. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Myllykoski.

13.13 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! Nyt on pakko todeta, että edustaja Heinosa oli erittäin hyvä perjantaipuheenvuoron avaus. [Timo Heinonen: Kiitos!]

Eli juuri tähän pitääkin kiinnittää huomiota jatkossa, sillä nimenomaan kysymys on siitä, että aloittava kaivos tai sitten yleensä jo konkurssiin kertaalleen taikka kahteen kertaan mennyt kaivos otetaan uudelleen käyttöön, ja silloin tapahtuu juuri niin kuin tässä edustaja edellä toi esille, eli niistä tulee näitä jätteensijoituspaikkoja. Ja siinä mielessä juuri tällainen yhteinen, niin sanottu öljyrahaston kaltainen varaus ympäristörahaston nimellä olisi erittäin hyvä.

Nythän kyllä meillä lainsäädäntö edellyttää, että kaivoksien on sitten varattava rahaa jälkihoitoon, eli kyllä meillä on se puoli yksittäisen kaivoksen osalta. Mutta kaivostoiminta on erittäin pitkäjänteistä ennen kuin sieltä rupeaa rahaa tulemaan, jotta se ennallistaminen voidaan tehdä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Grahn-Laasonen.

13.14 Sanni Grahn-Laasonen kok: Arvoisa puhemies! Kaivosmineraalivero on tervetullut ja tarpeellinen, ja se on osa laajempaa kaivostoiminnan sääntelyä kehittävää kokonaisuutta, jota eduskunnassa on parhaillaan työstyetty. Kaivoksiin vaikuttaa moni lainsäädäntö, ja varsinainen kaivoslakimietintö talousvaliokunnasta valmistui eilen ja on ensi viikolla todennäköisesti sitten täällä keskustelussa ja tarkemmassa käsittelyssä.

Tämä kaivossääntelyhän on vaikeaa lainsäädäntöä tehdä, koska siinä on niin moneen suuntaan huomioitavia tärkeitä näkökulmia. Se, mihin talousvaliokuntakin pyrkii ja mihin uskon, että tämä kaivosmineraaliverokin osaltaan pyrkii, on se, että löydämme tasapainoisen lainsäädännön, jossa vastuullinen, ympäristövastuunkin kantava kaivostoiminta on Suomessa mahdollista ja jossa löydetään tasapaino ympäristönsuojelun ja toisaalta välttämättömien mineraaliraaka-aineiden saatavuuden turvaamisen ja yleisen hyväksyttävyyden, ennen kaikkea paikallisen hyväksyttävyyden, välillä.

Talousvaliokunta piti myös välttämättömänä lisätä kaivoslakiin pykälä, jotka vahvistavat kansallisen turvallisuuden näkökulmaa, eli kaivoslupa ja myös malminetsintä voidaan tarvittaessa estää, jos toiminnan arvioidaan vaarantavan maanpuolustusta, huoltovarmuutta, yhteiskunnan kannalta välttämättömän infrastruktuurin toimintaa tai muuta näihin rinnastettavaa kansallisen turvallisuuden etua.

Edustaja Heinonen kysyi, onko huomioitu näkökulmia, joita tässä keskustelussa on noussut esiin, jotka myöskin osaltaan siis liittyvät tähän ympäristövastuuseen ja sen kantamiseen koko sen kaivostoiminnan elinkaaren ajan. Kyllä, on huomioitu. Tämä on kokonaisuus, johon liittyy myös ympäristönsuojelulaki ja myös jatkotyö, jota kaivoslainsäädännössä edelleen tehdään muun muassa kaivosjätteiden käsittelyn sääntelyn kiristämiseksi ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 166/2022 vp

tehostamiseksi. Talousvaliokunta katsookin, että kaivoslainsäädännön uudistaminen ei lopu tähän hallituskauteen eikä näihin parannuksiin, vaan me teimme myös lausumia, joilla edellytämme jatkotyöstöä ja sitä, että tämä sääntely kehittyy edelleenkin, jotta Suomessa on edellytyksiä hyväksyttävään, vastuulliseen kaivostoimintaan ottaen huomioon se, että mineraalit ovat välttämättömiä esimerkiksi vihreän siirtymän kannalta ja Suomi tai Eurooppa ei voi olla riippuvainen kolmansista maista. Tämän meille osoittivat Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja myös muut geopoliittiset kehityskulut. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Holopainen, Mari.

13.17 Mari Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! On tärkeää, että kaivosmineraalivero etenee. Veron taso on kuitenkin liian matala, ja meidän vihreiden tavoitteena on jatkossa kehittää sitä kansainvälisesti vertailukelpoiseen suuntaan, jotta myös Suomi saa ainutkertaisista luonnonvaroista riittävän korvauksen. Kun tämä meidän kaivoslakijärjestelmä on kehittynyt tällaisen valtauseriaatteen ympärille, jossa ensimmäinen varaaja saadessaan kaivosluvan saa pitää mineraalit ja niistä koituvan arvon, niin on äärimmäisen tärkeää, että valtio siinä järjestelmässä huolehtii riittävästi verotuksen tasosta.

Toinen pieni muutos, joka taas siellä kaivoslain puolella on tehty, on tämä varausmaksu, joka meidän nähdäksemme on myös varsin matala, joten kuten puheenjohtaja tässä totesi, me tarvitsemme kaivoslainsäädännön osalta jatkokehittämistä näiden jätevastuiden ja ympäristövastuiden osalta, joihin valiokunta otti kantaa ja joita se nosti esiin myös sitovissa lausumissa. Ainakin oman puolueeni näkökulmasta myös verotuksen tasoon liittyviä korjauksia tulee tehdä jatkossa.

Minusta on hyvä esitys, että myös naapurikunnat voisivat hyötyä tästä verosta, ja naapurikunnilla pitäisi olla myös paremmat vaikutusmahdollisuudet siihen, mikä tämän alueen elinkeinostrategia on. Esimerkiksi Saimaan alueella on varsin suuri huoli tällä hetkellä siitä, että malminetsintävarauksia tehdään todella kiihtyvään tahtiin, ja ne myös luovat epävarmuutta esimerkiksi alueen matkailuinvestoinneille. Ja tähän ei koske koskaan pelkästään yhtä kuntaa, vaan se on useamman kunnan asia.

On hienoa, että nyt valiokunnassa saimme tehtyä tiettyjä räikeimpiä epäkohtia koskevat korjaukset, joita olemme nostaneet esiin jo pitkään. Näin ollen pystytään puuttumaan kansallisen turvallisuuden ja huoltovarmuuden kysymyksiin jatkossa. Tämä mineraaliverotusta koskeva kokonaisuus on kuitenkin tärkeä askel siinä, että Suomi saa jonkun korvauksen uusiutumattomista luonnonvaroista. Sitä kannattaa nyt edistää.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Sirén.

13.20 Saara-Sofia Sirén kok: Arvoisa puhemies! Täällä on useampaan otteeseen viitattu tähän kaivoslakiin ja tähän kokonaisuuteen, josta tämä kaivosmineraalivero on yksi osuus. Kaivostoiminnan sääntelyyn liittyy todella paljon erilaisia odotuksia, ja sitä seurataan suurella mielenkiinnolla. Nämä odotukset ovat isolta osin myös vastakkaisia, ja niitten yhteen sovittelu edellyttää lainsäätäjiltä tasapainoilua vastuullisen kaivostoiminnan edistämiseksi.

Mutta tämä kaivosmineraalivero on varsin laajasti yhteisen näkemyksen mukainen, mikä on hyvä lähtökohta. Me ollaan hyvin laajasti yli puoluerajojen sitä mieltä, että on saatava kohtuullinen korvaus uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä. Kysymys on mei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 166/2022 vp

dän kaikkien yhteisistä Suomen luonnonvaroista, ja kun niitä kaivostoimintaan käytetään, niin on tietenkin oikein ja kohtuullista, että meidän uusiutumattomien luonnonvarojen käytöstä tänne Suomeen myös kohtuullinen korvaus saadaan.

Suomella on kaikki mahdollisuudet edistää tällaista vastuullista kaivostoimintaa. Tämä on ala, johon liittyy myös maailmanlaajuisia huomiota, koska niin kuin talousvaliokunnan puheenjohtaja tuossa totesi, niin tätä vihreää siirtymää, tätä energiamurrosta ei ole mahdollista toteuttaa ilman kaivosmineraaleja. Ja Suomessa on hyvät mahdollisuudet, kaikki edellytykset sille, että kehitetään nimenomaan vastuullisista lähtökohdista tätä alaa ja tätä toimintaa. Sen on tämän kokonaislainsäädännön lähtökohtanakin oltava.

Sitten tähän kaivostoimintaan on isona kysymyksenä liittynyt hyväksyttävyyden erityisesti siellä paikallisesti. Tätä hyväksyttävyyttä ilman muuta helpottaa se, että tämän kaivosmineraaliveron kautta pystytään osoittamaan myöskin sinne paikallisesti tätä korvausta niitten luonnonvarojen käytöstä.

Tämä lainsäädäntö on viilautunut eduskunnan käsittelyssä hyvään suuntaan, ja on hienoa, että on laaja yhteisymmärrys tästä, että tämä vero halutaan ottaa käyttöön.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kemppi.

13.23 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! On erittäin hyvä, että tämä kaivosvero tulee vihdoinkin käyttöön, nimittäin tälläkin hetkellä mineraaleja kaivetaan, mutta siitä eivät hyödy paikalliset toimijat. Ajattelen, että tämä kaivosveron jakosuhte, se, että kunta saa enemmistön eli 60 prosenttia tästä verosta ja valtio 40 prosenttia, on varsin terve, nimittäin kyllähän se nimenomaan on niin, että paikallisen toiminnan tulee korostua kaivosveroa määriteltäessä.

On ilmiselvää, että vihreän siirtymän kohdalla me tarvitsemme näitä mineraaleja, ja sen takia tulee tehdä reilut pelisäännöt mineraalien kaivamiselle. Ajattelen, että kuitenkin tätä isompaa uudistusta tulee jatkaa, niin kuin eduskunta onkin jatkamassa, ja esimerkiksi kunnille tulee saattaa oikeus lausua kaivoksen sijainnista, niin että sillä ei haitata elinkeinotoimintaa, kuten matkailutoimintaa, vaan pystytään rinnakkain toimimaan näiden eri elinkeinojen kanssa. Kunnilla tulee olla oikeus kaavoituksen kautta päättää, onko tämä kaivostoiminta mahdollista vai ei.

Kaivosala on menossa erittäin terveeseen suuntaan, ja pidän tätä veroa merkittävänä tässä kohtaa, että saamme sen voimaan.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Vähämäki.

13.24 Ville Vähämäki ps: Kunnioitettu puhemies! Ihan lyhyesti: Tämä on ilon ja onnen päivä kaivospaikkakunnille. Tämä tuotto tulee olemaan noin 25 miljoonaa, josta 15 miljoonaa menee kunnille, 10 miljoonaa valtiolle. Ensimmäiset tuotot tulevat vuonna 25 sinne kaivospaikkakunnille, tämä on huomioitavaa. Sitten kun saadaan ensimmäisiä kokemuksia vuonna 25—26, voidaan lähteä kehittämään tätä mallia sitten edelleen eteenpäin ja katsoa niitä tuottotasoja myöskin. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 166/2022 vp

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 281/2022 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen. Lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen toimenpidealoitteiden hylkäämisestä. Asian käsittely päättyi.